

UDK:528.065:303.443(497.11):347.232.3:658.08:368.025.1:064.738.3
+658.8:638.11:638.3+368.1

Ljiljana J. Lazarević Davidović, dipl. pravnik¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

MODERNE TEHNOLOGIJE, NOVI I TRADICIONALNI RIZICI U OSIGURANJU

U Šapcu, od 23. do 25. aprila, održano je 22. godišnje savetovanje Udruženja za pravo osiguranja Srbije čiji je suorganizator bilo Udruženje osiguravača Srbije. Tema ovogodišnjeg naučnog skupa bila je „Moderne tehnologije, novi i tradicionalni rizici u osiguranju“, a rad je organizovan u formi okruglih stolova koji su se bavili najaktuelnijim pitanjima delatnosti i prava osiguranja.

Prof. dr Slobodan Jovanović, predsednik Udruženja za pravo osiguranja Srbije i profesor na Fakultetu za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo u Beogradu, u uvodnoj reči istakao je da proučavanje prava osiguranja i praćenje izmena u oblasti prakse i nauke prava osiguranja, predstavlja zajednički interes, kao i razlog ponovnog okupljanja na ovogodišnjoj konferenciji. On je ukazao na nekoliko ključnih procesa koji se odvijaju na globalnom nivou, kao i na predstojeću reformu ugovornog prava Srbije koji nameću potrebu razmene ideja i mišljenja na konferenciji poput ove.

– Razvoj moderne tehnologije donosi nove tehničke proizvode i pružanje usluga koje ranije nisu postojale, što dalje vodi i do novih rizika i izazova za osiguranje. S druge strane, višedecenijsko ignorisanje posledica različitih delatnosti i načina života u velikoj meri narušava prirodnu sredinu svuda u svetu, a vremenske prilike se usled klimatskih promena pogoršavaju. Dinamičnost rizika od elementarnih nepogoda i šteta koje prouzrokuju ukazala je na potrebu preispitivanja adekvatnosti modeliranja različitih scenarija, prikupljanja i tumačenja podataka za slučaj da postojeći računarski nisu u dovoljnoj meri adekvatni, rekao je prof. Jovanović.

– Predstojeća reforma ugovornog prava Srbije otvara mogućnost njegovog unapređenja i modernizacije, ali nauka i struka osiguranja treba da daju odgovore na

---

¹ Urednik časopisa, viši specijalista za razvoj izdavačke delatnosti u Centru za korporativni marketing i brigu o klijentima, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o.

određena pitanja koja su ostala otvorena. Upravo je naša konferencija pravo mesto da se ta pitanja analiziraju, obrazlože, da se o predloženim rešenjima diskutuje i da se utvrde prihvatljiva rešenja, naglasio je prof. Jovanović.

Citirajući reči velikog naučnika Alberta Ajnštajna da se ništa zaista vredno ne može postići drugačije nego nesebičnom saradnjom mnogih pojedinaca, prof. Jovanović je ukazao na to da radovi napisani za to i prethodna savetovanje, kao i učesnici koji diskutuju na okruglim stolovima, suštinski definišu predloge i inicijative Udruženja za pravo osiguranja i doprinose ostvarenju njegovih ciljeva. Zbog toga, kako je rekao, savetovanja Udruženja za pravo osiguranja Srbije i Udruženja osiguravača predstavljaju jedan od najvažnijih skupova naučnika i stručnjaka u oblasti prava osiguranja i praktičara u delatnosti osiguranja, koji slede ustaljenu praksu okupljanja ljudi iz prava i prakse osiguranja na međunarodnom nivou

U ime Udruženja osiguravača Srbije okupljene učesnike pozdravio je **Zoran Ćirić**, PR te asocijacije, ukazavši na značaj edukacije ne samo građana kao krajnjih korisnika osiguravajućih usluga već i zaposlenih u toj delatnosti. On je naglasio da je materija osiguranja živa i promenljiva te da je bez konstantnog usavršavanja teško voditi tržišnu bitku, a pogotovu u uslovima koje je nametnula pandemija koronavirusa u prethodnoj i ovoj godini.

Aktuelna pitanja i tendencije na srpskom tržištu osiguranja

Čast da uvodnim izlaganjem otpočne radni deo Konferencije pripala je **dr Dragici Janković**, članu Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“, koja je izložila neka aktuelna pitanja i tendencije na srpskom tržištu osiguranja.

– U 2020, pandemijskoj godini, na srpskom tržištu osiguranja ostvarena je premija od 110 milijardi dinara, te još uvek nije dostignuta magična cifra i cilj od milijardu evra premije o kojoj maštamo poslednjih nekoliko godina. Po svemu sudeći, to se neće dogoditi ni ove godine, jer da bi se to postiglo potrebno je ostvariti rast od 8 procenata, što je u ovim uslovima gotovo nemoguće. Uprkos pandemiji koronavirusa, ukupna premija je za oko 2,5 milijardi ili za 2,3 odsto veća nego u 2019. godini. Veći rast ostvaren je u životnim osiguranjima – za 1,1 milijardu dinara, tj. 4,38 procenata, dok je premija neživotnih osiguranja dostigla iznos od 83 milijarde i 750 miliona dinara, što je povećanje od 1,4 milijarde ili 1,66 odsto u odnosu na prethodnu godinu. Moglo bi se reći da je navedeno povećanje izuzetno malo, ali se treba setiti naših bojazni u martu prošle godine da li ćemo uspeti da ostvarimo i premiju koju smo imali 2019. Bili smo svesni svih problema u vrstama osiguranja koje se odnose na kretanje stanovništva, na putovanja i pokazalo se da su te bojazni bile opravdane. U osiguranju pomoći na putovanju ostvareno je samo 40 odsto premije iz 2019. godine a u osiguranju vazduhoplova i osiguranju od odgovornosti zbog upotrebe vazduhoplova, premija je takođe očekivano niža nego u 2019. godini. Pad premije

zabeležen je i u osiguranju od nezgode, koje tradicionalno ima značajan udeo na našem tržištu. Za razliku od ukupnog tržišta, u „Dunav osiguranju“ u toj vrsti nije bilo smanjenja premije.

Dr Janković je istakla da je ključno za povećanje premije neživotnih osiguranja bilo osiguranje velikih infrastrukturnih projekata, čija je realizacija otpočela u 2020. godini. Rast je ostvaren u osiguranju imovine od požara, u ostalim osiguranjima imovine i u osiguranju od odgovornosti.

– Posebnu analizu zaslužuje osiguranje od auto-odgovornosti kao vrsta koja je najzastupljenija u ukupnoj premiji na našem tržištu – čak 43 odsto ukupne premije neživotnih osiguranja odnosi se na tu vrstu. Kad je počela pandemija i došlo do zaključavanja, ljudi se nisu kretali i nisu osiguravali svoja vozila. Nakon stabilizovanja situacije pad u toj vrsti osiguranja je nadoknađen. Pored toga, sredinom 2020. godine na snagu je stupila Odluka Narodne banke Srbije o promeni bonus-malus sistema kojom je predviđeno povećane bonusa tj. popusta na premiju osiguranja od auto-odgovornosti. U prvom premijskom stepenu bonus je povećan sa 15 na 25 odsto, a u drugom sa 10 na 15 procenata. Nakon sprovedenih analiza, očekivali smo pad premije u toj vrsti osiguranja od oko 6 procenata na godišnjem nivou odnosno za oko 3 procenta za pola godine, što se ipak nije dogodilo već je došlo do rasta premije za 1,82 odsto. Neka društva pribegla su povećanju premije kako bi nadoknadila manjak zbog maksimalnog bonusa koji je odobran savesnim vlasnicima vozila koji nisu imali štete. Drugih značajnijih promena u osiguranju od auto-odgovornosti nije bilo izuzev promene učešća u ukupnoj premiji pojedinih učesnika na tržištu. Početkom jula ove godine počinje primena novog Pravilnika za tehničke preglede i njihovo prilagođavanje novim uslovima rada, kao i donošenje novog Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, pa ćemo videti kako će se to odraziti na navedenu vrstu osiguranja.

Dr Dragica Janković se osvrnula i na ukupnu premiju a u okviru nje na premiju saosiguranja. Podaci ukazuju da premija primljenih saosiguranja raste brže nego sopstvena premija. Rast sopstvene premije je 2,13 odsto dok je rast premije iz saosiguranja 8,32 odsto, što ukazuje na to da su društva za osiguranje sve aktivnija u toj oblasti, da nastoje da podele rizike i budu bezbednija u nošenju nekih ozbiljnijih rizika.

– Ukupnu premiju društva ostvaruju putem različitih kanala prodaje – rekla je dr Janković i navela raspoložive podatke o procentualnom učešću tih kanala u 2019. godini.

– Zaposleni u društvima za osiguranje ostvaruju 63,13 odsto ukupne premije, prodajom polisa preko interneta ostvaruje se svega 0,10 odsto, posrednici ili brokeri ostvaruju skoro 10,5 odsto i taj kanal je zastupljeniji u neživotnim nego u životnim osiguranjima, društva za zastupanje ostvaruju 5,79 odsto, fizička lica 2,3 procenta premije, i to više u životnim nego u neživotnim osiguranjima, prodajom preko banaka, i to više životnih osiguranja, ostvari se 5,62 odsto, preko javnog

poštanskog operatera simboličnih 0,003 odsto i tu i dalje nema nikakvog pomaka, preko davalaca finansijskog lizinga svega 1,10 odsto, i to se odnosi uglavnom na kasko osiguranje, preko zaposlenih u drugim društvima 0,48 odsto – to je ta premija iz primljenih saosiguranja, preko tehničkih pregleda 10,30 odsto, i to je uglavnom auto-odgovornost, te preko lica koja ce bave posredovanjem i zastupanjem u osiguranju na osnovu člana 113 Zakona o osiguranju 0,68 odsto. Broj zaposlenih u društvima za osiguranje kreće se između 10.000 i 11.000 i ne pokazuje tendenciju smanjenja, a pritom svi ostali kanali koji su zapravo eksterni pokazuju trend rasta. Oni koštaju društva i u jednom trenutku doći će do kritične tačke kada se mora povesti računa o troškovima sprovođenja osiguranja koji su određeni odlukama o raspodeli premije i koji za neživotna osiguranja iznose 28%, izuzev za auto-odgovornost gde su 18 do 23%.

Dr Dragica Janković osvrnula se i na premiju koja se ostvaruje preko posrednika odnosno brokera.

– U 2017. godini brokери su ostvarili 7,5 milijardi dinara premije, što predstavlja 8,1 odsto ukupne premije. U 2018. godini ostvarili su 9 milijardi i 250 miliona dinara premije, što je 9,3 odsto ukupne premije odnosno rast od 22,9 odsto. U 2019. godini brokери su ostvarili 11 milijardi i 270 miliona dinara premije, što je 10,5 odsto ukupne premije, a rast od 21,8 odsto. Kada uporedimo 2017. i 2019. godinu, rast premije ostvarene preko brokera bio je čak 49,7 odsto. Treba imati u vidu da je prema nekim procenama provizija za brokere na našem tržištu 22 odsto – rekla je dr Janković.

Dr Janković je istakla da su u oblasti osiguranja 2020. godinu obeležila nova osiguravajuća pokrića u putničkom zdravstvenom osiguranju, dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, a neki osiguravači su ih uveli i u životnim osiguranjima. Pored toga, krenulo se sa ubrzanom digitalizacijom, što je prouzrokovalo nagli rast sajber rizika.

– Svi smo se trudili da se u otežanim uslovima koje je nametnula pandemija koronavirusa približimo našim osiguranicima. Narodna banka je bdela i nad nama i nad osiguranicima, popunjavali smo upitnik o pribavljanju relevantnih i ažurnih informacija o efektima kovida i dostavljali ih Narodnoj banci, što ćemo svakako nastaviti da radimo i u 2021. godini. Pored svih tih izazova, čeka nas i puno usaglašavanje propisa sa Direktivom o distribuciji osiguranja i primena koncepta Solventnost II – podvukla je dr Dragica Janković.

Dalji rad na Konferenciji bio je organizovan u vidu tematskih okruglih stolova.

Tradicionalni rizici i osiguranje

Prvi okrugli sto bio je posvećen tradicionalnim rizicima i osiguranju, a na temu „Klimatske promene i osiguranje od poplave u Nemačkoj, Velikoj Britaniji i Srbiji“ govorio je **dr Slobodan Jovanović**. On je istakao da klimatske promene

u velikoj meri utiču na učestalost i težinu štetnih posledica poplava. Zbog čestih katastrofalnih posledica i velikog teritorijalnog obuhvata, poplave zahtevaju efikasnije mere prevencije, ali i osmišljavanje novog osiguranja.

– Slično kao kod jednog broja osiguravača u Srbiji, u Nemačkoj se pokrće za rizike od poplava pruža kao dopunski rizik uz osnovno pokrće od imovinskih rizika. Ipak, nemačka praksa osiguranja pruža mogućnost da se kao dopunski rizik osigura i čitav niz drugih prirodnih rizika u obliku paketa pokrća prirodnih rizika. U Srbiji postoje osiguravači čiji se uslovi po širini pokrća manje-više poklapaju sa uslovima osiguranja istih rizika u Velikoj Britaniji. Radi se o uslovima osiguranja koji predstavljaju proširenje nekada tradicionalnih uslova osiguranja navedenih rizika, što je dobar iskorak u smeru modernizacije uslova osiguranja domaćinstava u Srbiji – rekao je dr Jovanović.

– Princip osigurljivosti poplava sa stanovišta tehnike procene i selekcije rizika svakako će se primenjivati i ubuduće, te će uzdržavanje osiguravača od osiguranja onih rizika gde je ponavljanje poplava češće od određenog broja godina predstavljati problem za ugovarače osiguranja. I nemačka delatnost reosiguranja i britanski Institut i fakultet aktuara saglasni su da je neophodna još tešnja saradnja vlada, organizacija za zaštitu prirodne sredine, planera, osiguranika i delatnosti osiguranja kako bi se na adekvatan način upravljalo rizicima od poplava. Jedna od osnovnih pretpostavki jeste usporavanje i zaustavljanje klimatskih promena smanjenjem emisije štetnih gasova koji doprinose zagrevanju Zemlje, što podrazumeva različite procese reformisanja načina svakodnevnog života, proizvodnje, rukovanja otpadom i mnogih drugih. Ako pak do usporavanja klimatskih promena ne dođe, svakako će doći do pogoršanja tog rizika, a kvalitet prevencije zavisice od državnih investicija u mere odbrane od poplava, kao i od drugih okolnosti koje mogu da povećaju ili smanje štete od poplava, poput povećanja stanovništva i širenja naselja, odnosa zelenih i urbanizovanih površina, prohodnosti plovinih puteva i odvodnih kanala, održavanja nasipa i brana. Kako se posledice promene klime osećaju svuda u svetu i svuda pogoršavaju štetni potencijal poplava, sve države moraju da posvete pažnju navedenim merama – zaključio je dr Slobodan Jovanović.

U referatu „Uloga savremene tehnologije u opštenju posrednika i zastupnika sa osiguranicima“ **prof. dr Nebojša Žarković**, profesor na Univerzitetu „Privredna akademija“ Novi Sad, pažnju je posvetio istraživanju uloge koju najnovija tehnološka rešenja imaju u komunikaciji zastupnika i posrednika sa osiguranicima.

– Godinama pa i vekovima posrednici i zastupnici su nudili i objašnjavali osiguravajuće usluge lično. Međutim, poslednjih nekoliko decenija svet se izmenio – osetno je porasla važnost računara, mobilnih telefona i drugih digitalnih uređaja u uzajamnoj komunikaciji, pa lični razgovor u prostorijama stranke ili posrednika ili zastupnika postaje sve ređi – rekao je prof. dr Žarković i ukazao na to da je pandemija koronavirusa sa ograničavanjem kretanja i ličnih kontakata dodatno uticala na

promene u načinu komunikacije sa strankama. Vođenje ličnog razgovora na daljinu pokazalo se kao delotvoran i jeftin način pristupa strankama.

Prof. dr Žarković je u referatu analizirao ulogu interneta i internetskog posredovanja, mobilnih uređaja, društvenih mreža, te automatizacije dela poslova. Istakao je da savremeno doba visokotehnološkog razvitka unosi novine u način pristupanja stranci te posrednici i zastupnici moraju da se prilagode tehnološkim novinama kako bi iskoristili njihove prednosti.

– Bez obzira na to koja postojeća visokotehnološka sredstva komunikacije da koriste, zastupnici i posrednici osiguranja imaju odlične mogućnosti da pridu određenoj ciljnoj grupi i da vežu njene članove za sebe. To će postići celovitim, sadržinskim, obličnim, vremenskim i prostornim usaglašavanjem svih upotrebljenih sredstava. Ko se ponaša na takav način izdvojiće se od ostalih i ostvariti bolji uspeh i položaj na tržištu – zaključio je prof. dr Nebojša Žarković.

Putem video-linka učesnicima Konferencije obratila se **Kristina Marijani (Cristina Mariani)** iz „Unipol Gruppo SAI“ iz Bolonje, vodeće osiguravajuće grupe na italijanskom tržištu neživotnih osiguranja. Ona je ukazala da su podaci osnovni resurs za ekonomski rast, konkurentnost, inovacije, otvaranje novih radnih mesta i društveni napredak uopšte.

– Osiguravači prepoznaju važnost zaštite podataka, jer je obrada podataka u samom srcu njihovog poslovanja – ukazala je Kristina Marijani. – Oni podatke obrađuju kako bi analizirali rizike koje pojedinci žele da pokriju, a to im omogućava da svoje usluge prilagode zahtevima tržišta. Obrada podataka igra važnu ulogu u proceni i isplati naknada u korist osiguranika, ali i u otkrivanju i sprečavanju prevara. Korišćenje novih tehnologija poput tzv. blokčejn tehnologije, veštačke inteligencije, interneta, osiguravajućim kućama pruža mogućnost da prošire i poboljšaju usluge koje nude potrošačima. Međutim, navedene inovacije mogle bi da budu onemogućene postojećim ili predstojećim evropskim zakonodavstvom i inicijativama o ličnim podacima kao što su Opšta uredba o zaštiti podataka o ličnosti – GDPR, smernice Evropskog odbora za zaštitu podataka (EDPB), predlog uredbe o e-privatnosti (ePrivacy), Predlog zakona Evropske unije o upravljanju podacima, predstojeće zakonodavstvo EU o otvorenim finansijama, jer uprkos značajnim naporima, ne poštuju uvek u potpunosti princip tehnološke neutralnosti i ponekad su u suprotnosti s tehnologijom koja se brzo razvija.

Marijani je istakla da kreatori propisa u oblasti osiguranja, sagledavajući potencijalne implikacije inovacija u sektoru osiguranja, tj. pristup i deljenje podataka o ličnim i neličnim osiguranjima (obično putem interfejsa za programiranje aplikacija – API), treba da izbegavaju uvođenje obavezujućih zahteva za razmenu podataka (naročito o onim podacima koji mogu imati strateški značaj za preduzeća). Neophodno je da se usredsrede na preduzimanje političkih i zakonodavnih mera za suočavanje s povezanim rizicima, pogotovu u pogledu zaštite potrošača, zloupotrebe podataka, pitanja odgovornosti i fer konkurencije.

– Sektor osiguranja jedan je od najregulisanijih, jer se posebna sektorska uredba koja se odnosi na korišćenje podataka preklapa sa opštim zakonima i propisima o zaštiti podataka – rekla je Kristina Marijani. To je dovelo do regulatorne asimetrije, jer iako sektor osiguranja podleže složenom i opsežnom sistemu pravila privatnosti, ostali sektori i operatori podležu manje strogim pravilima. Stoga bi bilo neophodno, u kontekstu novih „digitalnih ekosistema“ u koje se uključuju različite vrste organizacija, uvesti stroža pravila i u drugim sektorima, kako bi se zagarantovala efikasna zaštita prava i sloboda potrošača – zaključila je Marijani.

Primena modernih tehnologija u osiguranju

Drugi okrugli sto bio je posvećen aspektima primene modernih tehnologija u osiguranju, i u okviru njega učesnici Konferencije imali su prilike da čuju tri referata.

Prof. dr Pjerpaolo Marano (Prof. dr. Pierpaolo Marano), vanredni profesor na Fakultetu pravnih nauka Katoličkog univerziteta Sv. Srca u Milanu, takođe putem video-linka, izložio je referat „Pravna pitanja različitih modela osiguranja lica preko interneta“. Istakao je da digitalizacija utiče na čitav lanac poslova u delatnosti osiguranja, od kreiranja do distribucije usluga i upravljanja odštetnim zahtevima. Osiguranje lica preko interneta jedan je od novijih poslovnih modela omogućenih digitalizacijom. Prof. Marano je objasnio da se izraz osiguranje lica preko interneta odnosi na mrežu za podelu rizika u kojoj grupa pojedinaca sa zajedničkim interesima ili sličnim profilima rizika udružuje svoje premije kako bi se osigurala od nekog rizika. Osiguranje lica preko interneta omogućava pojedincima sa sličnim interesima da međusobno podelu rizik, tj. omogućava im udruživanje kapitala, samoorganizovanje i samostalno upravljanje osiguranjem, a nove tehnologije nude značajne koristi za primenu ovog modela u širem obimu. Prof. Marano je naveo da na tržištu osiguranja funkcionišu tri modela osiguranja lica preko interneta: 1. brokeri osiguranja, koji se finansiraju putem brokerskih provizija od društava za osiguranje, upravljaju brokerskim modelom osiguranja lica preko interneta; 2. društva za osiguranje direktno sprovode model osiguranja lica preko interneta i 3. samoupravni model deli rizike samo među članovima grupe bez plaćanja premije. Modeli osiguranja lica preko interneta koji se primenjuju na tržištu i sam koncept tog načina osiguranja ne smeju se demonizovati, zaključio je prof. Marano. Ako stvaraju vrednost za osiguranike u skladu s propisima, njihovo širenje na tržištu je nesumnjivo poželjno. Na ove modele mora se primenjivati princip „ista pravila za isti rizik“, a njihovoj primeni radi zaobilazjenja propisa svakako se mora stati na put.

„Pravno regulisanje InsurTech kompanija – da li je princip srazmernosti odgovor?“ naslov je referata **mr Marte Ostrowske (Marta Ostrowska, LLM)** sa Fakulteta za pravo i upravu Univerziteta u Varšavi, koji je i ta autorka izložila putem video-linka. Ona je istakla da ulazak InsurTech kompanija na tržište osiguranja otvara

mnoga pitanja u pogledu pravnog regulisanja njihove delatnosti. Tradicionalni (re) osiguravači zalažu se za jednake uslove konkurencije, tj. da ista pravila treba primeniti na InsurTech i na tradicionalna preduzeća, dok predstavnici InsurTech kompanija ističu znatne razlike između njih i tradicionalnih kompanija, kao i to da bi primena istih pravila samo ometala njihov razvoj. Stoga oni predlažu donošenje posebne uredbe kao poželjnu opciju. Evropska agencija za nadzor osiguranja i penzijskih fondova neprestano nadgleda i savetuje InsurTech kompanije, ali još uvek nisu preduzete nikakve posebne mere u pogledu predloga zakona. Mr Ostrovska je u referatu pokušala da pokaže da pravilna primena principa srazmernosti može da posluži kao rešenje za regulisanje InsurTech kompanija, poput PLLI platformi (platforme za lica sa istim interesom) koje su trenutno jedan od najpopularnijih InsurTech-ova. Ukazala je da ono što može biti od pomoći u smanjenju nepotrebnog regulatornog opterećenja kad god je to potrebno, jeste princip srazmernosti ugrađen u okvir Solventnost II i Direktivu o distribuciju osiguranja.

– Princip omogućava prilagođavanje postojećih propisa o osiguranju specifičnostima InsurTech-a primenom pojedinačnih odredbi na način koji je srazmeran prirodi, obimu i složenosti profila rizika InsurTech-a – rekla je Marta Ostrovska. – Tri kriterijuma su dovoljno široka da obuhvate određene kvalitete InsurTech-a koji utiču na njihov profil rizika. Stoga se može zaključiti da u ovom trenutku nije potrebno donositi posebne propise o PLLI ili InsurTech-u. Međutim, kako se okruženje InsurTech-a razvija, možda bi bilo opravdano unositi neke regulatorne promene, što bi možda zavisilo od mere do koje će se aktivnosti InsurTech-a odnositi na osiguranje, gledajući i iz pravne i iz ekonomske perspektive – navela je mr Ostrovska.

Ona je istakla da rad i analiza koju je sprovela nisu dovoljni da se dokaže navedena tvrdnja, te da bi trebalo sprovesti ekonomsku analizu različitih opcija politike, njihovu isplativost, kao i ispitivanje tržišta. Ipak, rad pokazuje da srazmernost može biti pomoćno sredstvo u upravljanju nadzorno-regulatornim okruženjem i može predstavljati alternativu stvaranju novih propisa tamo gde je to neophodno.

Prof. dr Mihajlo Rabrenović, sa Fakulteta za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, i **dr Usman Ikbal** sa Tajpejskog medicinskog univerziteta, za Konferenciju su priredili referat „Značaj velike količine podataka i veštačke inteligencije za efikasne planove osiguranja u oblasti zdravstvene zaštite“. Koautori su konstatovali da je Big data kompleksan pojam koji označava skup podataka u različitim formatima i navode da se uočava veliki broj izazova u vezi s tim pojmom, a pored ostalih kako pohranjivati, pretraživati, analizirati i deliti te podatke. Imajući u vidu veliku korist koju donose Big data i veštačka inteligencija, očekuje se njihova još veća primena u oblasti osiguranja u zdravstvu. Pravilna primena ovog koncepta iziskuje savremenu tehnologiju i iskusne stručnjake različitog profila iz oblasti medicine, prava osiguranja, informatike i menadžmenta, a koautori su zaključili da je kvalitet razumevanja rizika u osiguranju u oblasti zdravstva direktno povezan sa kvalitetom raspoloživih informacija.

Osiguranje od auto-odgovornosti

U okviru okruglog stola „Ugovor o osiguranju od auto-odgovornosti“ predstavljena su tri referata.

Dr Jasmina Đokić iz „Adriatik osiguranja“ u Sarajevu priredila je i izložila putem video-linka referat „Naknada štete usljed pretrpljenih tjelesnih povreda i smrti prema novom Zakonu o obaveznom osiguranju u saobraćaju Federacije Bosne i Hercegovine“. Istakla je da je Zakon stupio na snagu prošle godine i da je njegovim donošenjem postignut visok nivo harmonizacije s propisima EU, a da je ujedno u velikoj meri postignuta i unutardržavna harmonizacija tj. ujednačavanje s normama istoimenog zakona Republike Srpske. Dr Jasmina Đokić istakla je da normiranje pravila za određivanje visine naknade materijalne i nematerijalne štete nastale u saobraćajnoj nezgodi predstavlja novinu i posebno obeležje tog zakona po kome se i razlikuje od propisa iz oblasti obaveznog osiguranja u saobraćaju u regionu i šire. Naime, propisan je set pravila u formi Okvirnih kriterijuma za utvrđivanje visine naknade štete kod telesnih povreda i smrti, koji su sastavni deo Zakona.

– Poseban značaj Okvirnih kriterijuma za utvrđivanje odštete jeste u tome što će svim zainteresovanim stranama pružiti mogućnost objektivnog novčanog vrednovanja naknade štete usled pretrpljenih povreda. To će dovesti do transparentnijeg postupanja i sprečavanja proizvoljnog tumačenja i lukrativnih motiva za podnošenje tužbenih zahteva u Federaciji BiH – rekla je dr Đokić. – Ostaje otvoreno pitanje unutardržavnog sukoba zakona i načina njegovog rešavanja u toj oblasti s obzirom da su u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu i dalje u primeni Orijentacioni kriterijumi najviših sudskih instanci koji za pojedine vidove štete predviđaju niže ili više iznose novčane naknade. U cilju ujednačavanja pravila o određivanju visine naknade nematerijalne štete na celoj teritoriji BiH, bilo bi poželjno da i Republika Srpska i Brčko Distrikt usklade svoje sudske kriterijume sa Okvirnim kriterijumima propisanim novim zakonom Federacije BiH – zaključila je dr Jasmina Đokić.

Za okrugli sto posvećen osiguranju od auto-odgovornosti rad je pripremila i **prof. dr Sara Landini (Prof. dr. Sara Landini)** sa Pravnog fakulteta Univerziteta u Firenci. U referatu „Auto-odgovornost u slučaju automatskog izbora“ pažnju je posvetila pitanju pokrivanja troškova u slučaju šteta prouzrokovanih automatizovanim procesom donošenja odluka u automatizovanim vozilima.

– U slučaju štete koja se može pripisati automatizovanoj mašini, ciljevi nadoknade i prevencije bolje se postižu sistemom koji omogućava nadoknadu štete oštećenom licu i istovremeno pribavljanje podataka koji se odnose na odštetne zahteve, njihovu obradu radi pružanja novih saznanja, upravljanje rizicima grešaka u budućnosti i sprečavanja šteta. Prikupljanjem i obradom navedenih podataka mogu da se bave osiguravajuće kuće, što i jesu aktivnosti kojima se inače bave stvarajući znanje o upravljanju rizicima. Stečeno znanje osiguravači mogu koristiti i sa ciljem

davanja uputstava osiguranicima kako bi osigurane automatizovane sisteme učinili bezbednijim. Ugovori o osiguranju mogu stvoriti i ažurirati standarde i smernice, te predvideti posebne uslove kojima se iz pokriva izuzimaju slučajevi kada osigurani automatizovani sistem nije usklađen sa standardima i smernicama. Sve to ne znači potpuno prevazilaženje hipoteze o građanskoj odgovornosti koja i ubuduće može igrati važnu ulogu u sistemu veštačke inteligencije, pod uslovom da su inovirani koncepti na kojima se zasnivaju slučajevi građanske odgovornosti, a to su nepažnja, greška u proizvodnji i obaveza nenanošenja štete – rekla je prof. dr Sara Landini i dodala da interakcija između ljudi i mašina u pogledu automatizacije neće promeniti samo građansku odgovornost već i osiguranje.

U referatu „Električni trotineti i osiguranje od auto-odgovornosti“ **mr Miloš Radovanović**, zaposlen u HALKBANK a. d. u Beogradu, usredsredio se na dva veoma važna pitanja u vezi sa sve učestalijom upotrebom tog prevoznog sredstva, a to su obavezno osiguranje električnog trotineta i to da li se šteta prouzrokovana neosiguranim trotinetom na električni pogon može nadoknaditi iz sredstava Garantnog fonda. Mr Radovanović je izneo podatak da je prema nekim istraživanjima utvrđeno da se na 100.000 vožnji električnim trotinetom dogodi oko 15 povreda koje zahtevaju bolničko lečenje. Zbog njihove brzine, električne trotinete je teško zaustaviti na vreme, a zbog njihove veličine teško ih je primetiti na vreme, što povećava mogućnost sudara ili druge nezgode. U takvim situacijama najčešće dolazi do povreda lica koja upravljaju trotinetima, ali nije zanemarljiv ni broj slučajeva u kojima su povređena treća lica. Pešaci čine 8,5 odsto povređenih u nezgodama u kojima učestvuju električni trotineti. Takvih slučajeva je bilo i u Srbiji, ali u sudskoj praksi još uvek ne postoje presude o naknadi štete prouzrokovane električnim trotinetom.

– U svetu postoje različiti pristupi ovom problemu. U američkoj državi Njujork šteta prouzrokovana električnim trotinetom nije pokrivena osiguranjem od auto-odgovornosti, kao što nisu pokrivena ni štete prouzrokovane ostalim vozilima na dva točka. Francuski garantni fond isplaćuje naknadu štete prouzrokovane neosiguranim i nepoznatim električnim trotinetom kao štetu prouzrokovanu neosiguranim ili nepoznatim motornim vozilom – naveo je mr Radovanović i ukazao na to da pitanje osiguranja električnog trotineta i naknade štete koja je njime prouzrokovana zavisi od pravne kvalifikacije tog prevoznog sredstva, čemu je u referatu posvetio posebnu pažnju.

– Specijalna pravila o osiguranju tih vozila zaista ne postoje. Međutim, to ne znači da električni trotineti ne treba da se osiguraju. Odredba Zakona o bezbednosti saobraćaja, koja široko definiše motorno vozilo, kao i odredba Zakona o osiguranju imovine i lica, koja propisuje obavezu osiguranja za sva motorna vozila, jesu *lex generalis*, koji treba da se primenjuje na električne trotinete – rekao je mr Radovanović istakavši da uprkos tome što postoji tolerancija prema upotrebi neosiguranih električnih trotineta, to nije i dovoljan razlog da se trećim oštećenim licima uskrati naknada iz sredstava Garantnog fonda u slučaju kada im je šteta prouzrokovana neosiguranim trotinetom na električni pogon. Zakonske odredbe oštećenim licima daju to pravo.

Propisi EU i pravni položaj osiguravača

U okviru okruglog stola na temu „Propisi EU i pravni položaj osiguravača“ izložena su tri referata.

Mr Nikola Filipović, advokat u Advokatskoj kancelariji „Živković Samardžić“ u Beogradu, predstavio je rad „EU pravila tržišnog ponašanja u praksi – tematski izveštaj Evropske agencije za nadzor osiguranja i penzionih fondova o putnom osiguranju“. Agencija o kojoj je reč, EANOPF, 2018. godine pokrenula je istraživanje s ciljem da analizira tržište putnog osiguranja i rizike koje za osiguranike mogu predstavljati ove usluge osiguranja. Konačna verzija izveštaja dostavljena je u oktobru 2019. s pratećim upozorenjima delatnosti osiguranja u kojima su predočena očekivanja EANOPF prema delatnosti osiguranja u pogledu poštovanja pravila tržišnog ponašanja.

– Osnovna karakteristika putnog osiguranja jeste da se ono najčešće prodaje kao dodatak glavnoj usluzi tj. turističkom aranžmanu, te predstavlja tipično osiguranje koje se plasira putem unakrsne prodaje. S obzirom na to da se plasira preko sporednih posrednika – turističkih agencija i mobilnih operatera, posebna pažnja mora se posvetiti obavezama tih subjekata – rekao je mr Filipović. – Direktiva o distribuciji osiguranja ne primenjuje se na njih i nadzorni organi ne sprovede neposredno nadzor nad sporednim posrednicima, ali osiguravajuća društva koja koriste njihove usluge mogu biti predmet nadzora u tom segmentu – objasnio je on.

Filipović je naveo da se od osiguravajućih društava traži da obezbede da sporedni posrednici pre zaključenja ugovora informišu ugovarača o pružaocu usluge osiguranja (adresi, registru i sl.), prirodi naknade koju dobijaju u vezi s osiguranjem koje nude, da dostave dokument s ključnim informacijama o usluzi, o mogućnosti da podnesu prigovor i vansudski reše eventualni spor, da poštuju pravila o unakrsnoj prodaji osiguranja, da uspostave prikladne i proporcionalne mere koje obezbeđuju poslovanje u skladu s opštim načelima poslovanja.

– Pred osiguravajućim društvima je zanimljiv izazov. Ona će morati da obezbede da se čak i neregistrovani posrednici koji distribuiraju njihove usluge ponašaju u skladu sa odredbama Direktive o distribuciji osiguranja, tj. da prilikom distribucije osiguranja deluju pošteno, pravedno, profesionalno i u skladu s najboljim interesima svojih klijenata, da informacije koje dostavljaju ugovaračima osiguranja budu korektne, jasne, nedvosmislene i da ne dovode ugovarača u zabludu, da svi ponuđeni ugovori osiguranja moraju biti u skladu sa zahtevima i potrebama osiguranika. Iako poslovanje sporednih distributera nije predmet neposrednog nadzora Narodne banke Srbije, ona ipak može postaviti pitanje osiguravajućim društvima na koji način ispunjavaju svoju obavezu da obezbede da sporedni posrednici posluju u skladu s propisima. U suprotnom, izostanak kontrole ovog segmenta poslovanja mogao bi imati štetne posledice po osiguranike i bio bi u suprotnosti s ciljem Direktive o distribuciji osiguranja – zaključio je Filipović.

U referatu „Utisak osiguravača o efikasnosti smernica Evropske agencije za nadzor osiguranja i penzijskih fondova o sistemima upravljanja informaciono-komunikacionim tehnologijama“ **prof. dr Sajmon Grima (Prof. dr. Simon Grima)** sa katedre za osiguranje na Fakultetu za ekonomiju, menadžment i računovodstvo Univerziteta Malte prikazao je rezultate istraživanja koje je sprovedeno među odabranim korisnicima (praktičarima, tj. licima koja se bave osiguranjem, kontrolorima i regulatorima u oblasti osiguranja) povodom Smernica za bezbednost upravljanja informacijama i komunikacionim tehnologijama. Evropska agencija za nadzor osiguranja i penzijskih fondova (EANOPF) objavila je Smernice 20. oktobra 2020, a s njihovom primenom će se otpočeti 1. jula 2021. godine. Ukupno ih je 25, a imaju za cilj da usmere društva za osiguranje i društva za reosiguranje kako da primene vrstu zahteva za bezbednost i upravljanje informacionom bezbednošću i komunikacionom tehnologijom predviđene Direktivom o solventnosti II. Njihova svrha je promovisanje povećane operativne otpornosti digitalnog poslovanja društava za osiguranje i društava za reosiguranje na uočene rizike.

– Većina anketiranih učesnika mišljenja je da su smernice površne i uopštene, da nije postojala posebna potreba za njima jer su to mere održivosti ili preživljavanja kojima su se morale pozabaviti sve osiguravajuće kuće kako bi ostale u poslu – istakao je prof. dr Grima. – Mnogi su skrenuli pažnju na sledeće: iako je cilj smernica jasan, one ne objašnjavaju koje standarde treba slediti. Rečju, one ne ispunjavaju svrhu zbog koje su donete, te da se može pokazati da predstavljaju samo još jedan prostor za udvostručavanje napora i prelivanje prikupljenih podataka, bez stvaranja vrednosti. Poveravanje poslova trećim licima jedva je dotaknuto, dok glavni rizici današnjice kao što su „pecanje“ (*fishing*) i društvene mreže nisu dovoljno obrađeni, zaključak je sprovedene ankete.

Vuk Leković, advokat iz Beograda, u referatu „Uticaj zakonodavnog okvira javnih nabavki na sektor osiguranja“ istakao je da od uvođenja prvog Zakona o javnim nabavkama (ZNJ) iz 2002. godine, tržište javnih nabavki ima značajan ideo u ukupnoj premiji koju ostvaruju društva za osiguranje. Adekvatno planiranje nabavki osiguranja i priprema konkursnih uslova naručiocima treba da olakša obavljanje njihovih osnovnih poslovnih aktivnosti, koje bi u slučaju izostanka adekvatnog osiguranja bile ugrožene. Stoga autor referata zastupa stav da naručioci treba da krenu s praksom angažovanja ovlašćenih posrednika u osiguranju, koji bi bili zaduženi za pripremu konkursne dokumentacije i uslova nabavke osiguravajuće usluge. Prilikom pripreme konkursnih uslova naručioci su obavezni da se rukovode načelom obezbeđivanja konkurencije i zabrane diskriminacije, što praktično znači da ne bi trebalo da propisuju dodatne uslove s namerom da određene privredne subjekte neopravdano dovedu u povoljniji ili nepovoljniji položaj. Leković je preporučio da i naručioci i društva za osiguranje prate i analiziraju praksu Republičke komisije za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki kako bi se u narednom periodu nabavke

usluga osiguranja odvijale na neometan način. Naručio – da bi sprečili greške prilikom pripreme konkursnih uslova, a društva za osiguranje – da bi zaštitila svoja prava i interese u postupcima javnih nabavki.

Na Konferenciji su održana još dva okrugla stola – jedan na temu „Reforma ugovornog prava osiguranja“, a drugi na temu „Građanskopravna odgovornost i osiguranje“. Učesče u prvom uzeli su **Aleksandar Bebić**, direktor Pravne funkcije društva za osiguranje DDOR „Novi Sad“, **prof. dr Nataša Petrović Tomić**, redovni profesor na Pravnom fakultetu Beogradskog univerziteta, **Nenad Grujić** iz „Đenerali osiguranja“ i **Nenad Anđelić**, šef Pravne službe u „Triglav osiguranju“. Izneti su mišljenja u prilog donošenju posebnog zakona koji bi na celovit način regulisao specifičnu materiju osiguranja. Aleksandar Bebić naveo je da je trenutno ova materija u Srbiji regulisana brojnim zakonima – Zakonom o obligacionim odnosima, Zakonom o osiguranju, Zakonom o obaveznom osiguranju u saobraćaju, Zakonom o trgovačkom brodarstvu, te nizom drugih propisa. Specifičnost materije, učestalost ugovora o osiguranju, pojava novih rizika, neophodnost harmonizacije s regulativom EU, sve su to argumenti koji ukazuju da je neophodna reforma zakonodavnog okvira, naglasio je Bebić. Prof. dr Nataša Petrović Tomić, koja je kao ekspert učestvovala u formulisanju slovenačkog zakona o osiguranju, istakla je da načelna pitanja mogu biti regulisana Građanskim zakonikom, a sve ono što predstavlja dinamičnost materije treba da bude regulisano posebnim zakonom. To bi omogućilo da se prate promene u evropskoj regulativi jer je jedanput donet Građanski zakonik daleko teže menjati nego poseban zakon. Pored toga, prof. Petrović Tomić je mišljenja da treba poslati jasnu poruku da je tekst posebnog zakona koncipiran na način da uspostavlja balans između zaštite interesa korisnika usluga osiguranja i nastojanja delatnosti osiguranja da ponudi rešenja koja će ukloniti brojne prepreke sa kojima se u pojedinim domenima suočava a koje proizlaze iz zastarelog regulatornog okvira. Nenad Grujić je istakao u kojoj je meri pandemija uticala na promenu načina ugovaranja u delatnosti osiguranja. Veliki broj ugovora zaključivan je na daljinu, ili uplatom premije osiguranja ili upotrebom kvalifikovanog elektronskog potpisa, pa čak i dvostrukom autentifikacijom koja nije predviđena važećim zakonom a ima mesta da bude regulisana. Nenad Anđelić je skrenuo pažnju da treba povesti računa i o tome da nekom normativnom intervencijom ne dođemo u situaciju prenormiranosti. Rešenje vidi u regulisanju određenih pitanja putem instituta, što je omogućilo dugovečnost Zakona o obligacionim odnosima. On je naveo i da pojedini, u pravnoj praksi odomaćeni instituti poput vinkulacije, zakonom nisu regulisani. Na brojne pravne praznine ukazala je i **Svetlana Dragaš** iz Kompanije „Dunav osiguranje“, a posebno na to da Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ne prepoznaje kolektivno ugovaranje. U tom smislu postavlja se pitanje kako obezbediti adekvatnu informisanost u smislu zaštite podataka o ličnosti i kako obezbediti saglasnost za obradu podataka o ličnosti kada su u pitanju kolektivni ugovori o osiguranju, istakla je Svetlana Dragaš.

Drugi okrugli sto vodio je **Miloš Milanović**, član Izvršnog odbora Kompanije „Dunav osiguranje“, a učestvovali su **Ivan Bulajić**, direktor Sektora naknade štete na motornim vozilima u „Đenerali osiguranju“, **Aleksandar Grbić**, direktor Direkcije za naknadu šteta u „Triglav osiguranju“, i **Zorana Šobot** iz DDOR „Novi Sad“. Na njemu su izneti problemi s kojima se susreću društva za osiguranje u procesu naknade štete, u proceduri obrade odštetnih zahteva, u saradnji s drugim institucijama koje bi mogle da doprinesu da ugovor o obaveznom osiguranju pre svega o obaveznom osiguranju od odgovornosti za štetu iz upotrebe motornih vozila ispuni svoju svrhu, a to je ekonomska zaštita interesa trećih oštećenih lica. Miloš Milanović je istakao da su u oblasti naknade šteta društva za osiguranje u tehnološkom pogledu u zaostatku u odnosu na neke druge oblasti poput prodaje osiguranja. Ipak, pandemija koronavirusa i u tom domenu ubrzala je primenu novih tehnologija. Ivan Bulajić je naveo da je „Đenerali osiguranje“ imalo digitalni alat za prijavu šteta i pre pandemije, ali da ih je korona ubrzala i da su doradili aplikaciju za onlajn prijavu i proveru statusa štete preko veb-sajta. U tom periodu više od 50 odsto šteta rešeno je na daljinu, ali klijenti i dalje više vole da kontaktiraju telefonom i da dođu u osiguravajuće društvo kada im se dogodi šteta, rekao je Bulajić.

Milanović je naveo da je svaka onlajn prijava štete validna ako je propisana internim aktima osiguravajućeg društva, te da od trenutka onlajn prijave počinju da teku rokovi za obradu odštetnog zahteva bez obzira na to da li je u pitanju materijalna ili nematerijalna šteta.

– U tom pogledu problem predstavlja Zapisnik o uviđaju saobraćajne nezgode. Ako je u saobraćajnoj nezgodi bilo povređenih lica, pokreće se krivični postupak i osiguravajućim društvima zapisnici o uviđaju takvih nezgoda nisu dostupni. Kad nam oštećeno lice dostavi odštetni zahtev, mi nismo u mogućnosti da ga rešimo u propisanom roku jer nemamo pristup dokumentaciji koja se nalazi u tužilaštvu. Kad zakonom propisani rokovi isteknu, mi smo prinuđeni da po podnetom zahtevu donesemo odbijajuću odluku jer nemamo dovoljno dokumenata za utvrđivanje osnovanosti i visine odštetnog zahteva. Oštećeno lice mora da podnese tužbu da bi se u sudskom postupku donela odluka o naknadi nematerijalne štete. U nastojanju da ne dođe do takve situacije, osiguravajuća društva dovijaju se na različite načine. U pojedinim slučajevima, uz podršku UOS-a, uspevaju da pribave neophodnu dokumentaciju, i pojedina tužilaštva im izlaze u susret, ali ne sva – istakao je Milanović ukazujući na neophodnost zakonske regulative koja bi omogućila da i društva za osiguranje raspolazu podacima iz takvih postupaka. To će doprineti da donesu adekvatnu i blagovremenu odluku o podnetom odštetnom zahtevu, jer je suština i svrha obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti ekonomska zaštita trećih oštećenih lica.

Od ne manjeg značaja je i blagovremena izrada Zapisnika MUP-a, na koji se umesto sedam do deset dana, kako je bilo predviđeno, čeka po mesec i više od mesec dana.

Na istom okruglom stolu razmatrani su i Jedinstveni kriterijumi za procenu šteta na motornim vozilima, koji su doneti pre četrdeset godina, a i danas su u primeni uprkos tome što su prevaziđeni. Osiguravajuća društva pribegavaju primeni različitih vrsta alata kako bi došla do iznosa stvarne štete, kao što su na primer onlajn aukcije. Međutim, to nije uvek moguće. Zato je potrebno okupiti struku i nauku, tj. procenitelje štete iz osiguravajućih društava, veštake saobraćajne struke, profesore sa Mašinskog i Saobraćajnog fakulteta, koji treba da postignu konsenzus o jedinstvenim kriterijumima. Uz postojeće digitalne platforme, što pružaju uvid u tržišne vrednosti vozila i auto-delova, to nije prevelik korak, a doneo bi sigurnost i ojačao poverenje klijenata u osiguravajuća društva, rečeno je na okruglom stolu.

Dvadeset druga konferencija Udruženja za pravo osiguranja Srbije, koja se već duži niz godina organizuje zajedno sa Udruženjem osiguravača Srbije, okupila je značajan broj stručnjaka za pravo osiguranja sa univerziteta, iz društava za osiguranje, iz redova advokata koji se bave pravom osiguranja i drugih. Protekla je u akademskoj atmosferi i razgovoru o zanimljivim temama koje su bile prezentovane. Referati domaćih i stranih autora publikovani su u Zborniku radova čiji je naziv istovetan kao i generalna tema konferencije. Ravnomernim brojem inostranih autora iz nacionalnih sekcija za pravo osiguranja različitih država članica EU i domaćih autora, konferencija je i ove godine zadržala međunarodni karakter.